

KÖNYVEKRŐL

David R. Mitchell: Special Educational Needs and Inclusive Education: Major Themes in Education

RoutledgeFalmer, USA és UK. 2004. 1634 o.

Az oktatásnak azon területei, tevékenységi körei, amelyek valamilyen kapcsolatban vannak a sajátos nevelési szükségletű tanulók oktatási-nevelési igényeivel (is) gyakran váltottak ki vitát, változásokat, változtatásokat az oktatáspolitikában. A változások célja és eredménye az utóbbi időben egyértelműen az együttnevelés támogatása volt. Mégsem túlzás azt állítani, hogy a XXI. század elején a speciális pedagógia identitásavartól szenved, amely zavarnak részben eredménye, részben oka az inkluzív nevelés. A válasz erre a krízisre, hogy újra kell értékelni és talán értelmezni az olyan, az inklúzió alapját és indokoltságát jelentő szélesebb filozófiai elveket, mint az emberi jogok, és az egyenlőség kérdése, valamint olyan „pedagógiai technikai” elemeket, mint pl. az értékelés.

David Mitchell, új-zélandi inkluzív oktatási szakértő összegyűjtötte az elmúlt évtizedek (1968-2003) inkluzív nevelés témakörével foglalkozó publikációit. A közel 1000 tanulmány közül kiválasztott 98-at (54 az USA-ból, 44 pedig más, de angol nyelvű országból (Új-Zéland, Anglia és Szingapúr) származik), amik bekerültek az általa szerkesztett négyfejezetes (a szerkesztő megfogalmazása szerint *kötetes*) tanulmánygyűjteménybe.

A nagy gonddal összegyűjtött anyag segítheti mind a törvényhozókat, mind az általános nevelés területén dolgozó gyakorló szakembereket, valamint a kutatókat is, hogy tájékozódjanak, tájékozódhassanak azzal kapcsolatban, hogy mi a legjobb nevelés-oktatás a sajátos nevelési igényű tanulók számára. Annak meghatározása közben, hogy miből áll a gyerekek számára leghatékonyabb nevelés-oktatás, számos kérdést kell megfogalmaznunk. *Mitchell* szerint a legfontosabb kérdések a következők:

- Milyen célok fogalmazhatóak meg a sajátos nevelési igényű gyermekek nevelésében és oktatásában?
- Hogyan csoportosíthatóak a célok? Hogyan csoportosíthatóak a gyerekek? Kell-e egyáltalán csoportosítani?
- Milyen metszőpontok vannak a fogyatékos, a nem, a származás és a társadalmi helyzet között?
- Hol kellene oktatni-nevelni a sajátos nevelési igényű tanulókat? Specializálódott és speciális körülményekkel dolgozó vagy hagyományos iskolában?
- Milyen tudást fog össze a speciális és a hagyományos oktatás?
- Milyen hatással vannak a szélesebb, általános oktatási reformok a fogyatékos tanulók nevelésére?
- Mi a legmegfelelőbb curriculum a sajátos nevelési igényű tanulók számára?
- Melyek a leghatékonyabb tanítási stratégiák a sajátos nevelési igényű tanulók, illetve az inkluzívan oktató osztályok, iskolák számára?
- Mi a szerepük a szülőknek, pl. annak eldöntésében, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekük milyen oktatásban részesüljön?
- Milyen képzésben vesznek részt a tanáraik és a velük kapcsolatban álló más szakemberek, milyen a végzettségük?

Az írások szelektálásának vezető kritériumai a következők voltak: a speciális és az inkluzív nevelés legfontosabb témáinak a megjelenése; a publikációk ideje, a legújabb publikációk témái; nemzetközi kitekintés; az érvek és a bizonyítékok minősége; a publikáció nyelve (angol) – ez volt a legerősebb válogatási szempont –;

egyensúly a különböző nézőpontok és kérdéskörök között. A tanulmányokat témánként négy fejezetbe csoportosították, bár némi átfedés elkerülhetetlen volt.

Az I. fejezet a sajátos nevelési igény azonosításával, a támogató-segítő oktatási reformok hatásával, illetve a különböző csoportok felülreprezentáltságával foglalkozik. A fejezet 29 írása között több kritikát is olvashatunk. Ezek valójában nem az inkluzív eszmék kritikái, hanem az ismert elméleti alapokon nyugvó, az oktatást újra gondoló eszmék egyféle továbblépését képviselő publikációi. Mára elfogadottak az együttnevelés alap-gondolatai, tehát mind a szélesebb társadalom, mind az oktatás-nevelés előtt új feladat áll: finomítani kell, árnyaltabban kell fogalmazni, és fel kell ismerni a tényleges megvalósítás gátjait. Két tanulmány már a címében is érdekességet ígér: *Today's special education and its messages for tomorrow* (szerző: *James M. Kauffman*) és *The Expansion of special education* (szerző: *Sally Tomlinson*). Két „írás” viszont klasszikusnak számít, és nem hiányozhat (legalább hivatkozás formájában) egyetlen inklúzióval és/vagy speciális neveléssel foglalkozó munkából sem: *Mary Warnock* írása és a *Salamancai Nyilatkozat* (1944, UNESCO).

A II. fejezet az inkluzív nevelésre, eredetére, koncepciójára, alapjaira, kivitelezésére, a kutatásokra és az inklúzióval szembeni kritikára koncentrálna. E fejezet nagy haszna (lehet), hogy a mérvadó írásokat itt összegyűjtve vehetjük kézbe. Huszonöt olyan tanulmányt gyűjtöttek össze, amelyek szerzői között sok ismerős nevet találunk, úgymint *Geoff Lindsay*, *Brahm Norwick*, *Douglas* és *Lynn Fuchs*, *Thomas M. Skrtic*, *Mel Ainscow*, *Alan Dyson*, *Victoria Soriano*, *John McDonell*, *Thomas E. Scruggs*.

A III. fejezet összefoglalja egyrészt a tanítási stratégiákat, másrészt azt, hogyan lehet bevonni a szülőket – terápiás célból, illetve a gyermekek fejlődésének segítése céljából – az iskola pedagógiai munkájába. A tanulmányok számos család-, szülő támogatási és együttműködési formát bemutatnak. Különösen figyelemre méltó a *Family-centered practices: birth through high school* (szerző: *Carl J. Dunst*) című tanulmány. A „stratégiák” gondolatkörbe sorolhatóak azok a tanulmányok, amelyek az egyéni fejlesztési tervről (*Individualised educational programmes*, ami hét szerző közös munkája), a tanulási- és gondolkodási képességekről, az autisztikus tanulók szociális képességeinek fejlesztéséről, a két-tanítós modellről (*co-teaching*), alternatív kommunikációról, és magáról az iskolai managementről szólnak. A huszonkét tanulmány szerzői között olyan neveket találunk, mint *Alan Dyson*, *Christopher H. Skinner*, *Thomas E. Scruggs*, *Kevin S. Sutherland*, *Garry Hornby*, *Mary Atkins*, *Jean Howar*, *Tom Skrtic*.

A IV. fejezetet huszonkét tanulmánya a különböző beavatkozások hatékonyságát feltáró kutatások gyűjteménye. Több tanulmány is foglalkozik a gyakorlat különféle kérdéseivel. A sajátos nevelési igényű tanulók közül azonban „megnevezetten” csak az értelmi fogyatékosokkal, a halmozottan sérültekkel és a hiperaktív figyelemzavarosokkal kapcsolatos vizsgálatok kerültek be a fejezetbe. Két tanulmányt külön kiemelnék ebből a fejezetből, az egyik a speciális és a hagyományos iskolában tanuló fogyatékos gyermekek összehasonlító vizsgálatáról számol be, a másik az inkluzív oktatás tanulóira és tanároikra gyakorolt hatását vizsgálja. A szerzők egy kanadai, inkluzív osztályokban tanító pedagógusok véleményét feltáró vizsgálat tapasztalatairól számolnak be.

A rendkívül terjedelmes, közel 1600 oldalas munka egyik nagyon hasznos részévé vált a szerzőnek az a jó ötlete, hogy a 98 tanulmányt kronológiai sorrendben felsorakoztatja, megadva azoknak minden bibliográfiai adatát.

Pető Ildikó